

snížení cla na kávu, a vynutila pak jeho použitím snížení cel na kávu i ve Francii a v Itálii.

V Americké Unii samé r. 1909 prohlášeny celní sazby zákonně stanovené Payne-Aldrichovým tarifem za minimální tarif, platný pro státy s americkými výrobky nikoli nespravedlivě (neslušně) zacházející, kdežto pro ostatní byla cla automaticky zvýšena o 25 proc. jako tarif maximální.

Vrcholu dosáhl tento směr v celním tarifním zákoně kanadském z 12. dubna 1907, který zná skoro u každého druhu zboží 3 tarify.

Avšak ani státy se smluvními tarify neodolaly proudu, domáhajícímu se zákonného stanovení minimálních celních sazeb, zejm. pro agrární celní ochranu.*)

§ 34. Tržební svoboda a dovozná cla ve smlouvách obchodních.

I. Svobodou tržby rozuměla se za merkantilismu v 17. stol. volnost vyvážeti drahé kovy, jindy opět právo obchodovati bez povinného přístupu k privilegované společnosti obchodní, v 18. století i volnost vývozu. Škola manchesterská stotožňovala za příkladem fysiokratů svobodu obchodu (free trade, libre échange) jak s bezcelností, tak se všemožným odstraněním nepřímého zdanění (immunité).

Můžeme-li obchodní svobodou v širším smyslu rozuměti onu hospodářskoprávní rovnost tuzemská a ciziny, státních příslušníků (nationaux) i nepřislušníků, tedy jakési promítnutí svobody a soutěžní rovnosti, uvnitř státu již dávno dosažené i provedené, i naproti cizině, nechť jde o svobodný pohyb a usazování se, o provozování obchodů a nabývání majetku a pod., rozumí se obchodní (tržební) svobodou v užším a obvyklém smyslu toliko jedna z přčetných stránek oné širší svobody, totiž ona, která se týká mezinárodního pohybu zboží a dávek (cel) s ním spojených.

*) Tak v Německu dle celního zákona z 25. prosince 1902 nesmělo býti obchodními smlouvami sníženo clo na žito pod 5 M, pšenici a špaldu pod 5.50 M, u sladového ječmene pod 4 M, u ovsa pod 5 M za q, v Rakousko-Uhersku dle celního tarifu z 13. února 1906 č. 20 ř. z. stanovena pro pšenici, žito, ječmen, oves a kukuřici minimální tarifní sazba 6.30, 5.80, 4.80, 2.80 K s nevelikým rozpětím 1.20 K na q proti clu maximálnímu; sazby minimální přijaty pak v potomních smlouvách jako konvenční.

Protivou této tržební svobody v užším smyslu je pak opět národní ochrana, t. j. obmezení dovozu cizího zboží ukládáním pohraničních cel ochranných a sice opět jen jako zvláštní forma všeobecného protekcionismu tuzemská, rozlišování mezi tuzemskem a cizinou ve prospěch soutěže domácí a při tom opět zpravidla stejné posuzování všech států cizích navzájem.

V obchodních smlouvách však výraz »obchodní svoboda« (zde pak nikoliv ony liberalistické termíny freetrade, libre échange, nýbrž výraz freedom of commerce, liberté de commerce, liberté commerciale, Handelsfreiheit) znamená tolik, že na místo zákazů obchodu vstupuje celní tarif a volný přístup (libre accès) k trhům v tuzemsku. Celní tarif se tedy přímo předpokládá, a není rozhodna ani výměra cel ani jde-li o cla ochranná či o pouhá cla finanční — také státy vysoce ochranářské zajišťují si »pleine et entière liberté de commerce« se samozřejmým předpokladem svých protekcionistických tarifů. Při tom pak ještě se stanoví výjimečně přípuštění zákazů importu co do předmětů státního monopolu nebo z důvodů zdravotních a veterinářských (na př. proti šíření se škodlivého hmyzu), z ohledů na válečné potřeby a pod.

II. Svobodná tržba v užším smyslu neznamená tedy prostě bezcelnost, nýbrž toliko sprostění přívozu zboží od takových břemen, jakým nepodléhá ani soutěž tuzemská.

Nepříčí se tudíž zásadě svobodné tržby pohraniční cla na přívoz zboží,

a) jestliže toto zboží také v tuzemsku jest podrobeno dani, zvl. spotřební, a to dani stejně vysoké, kde tedy »Excise duty« je pouze přepočtením vnitřní dávky spotřební (Accise, na př. v Anglii clo na pivo), nebo

b) na zboží, které se v tuzemsku vůbec nevyrabí nebo snad vyráběti ani nemůže a kde tedy tuzemsko s cizinou nesoutěží (jako anglické clo na tabák, jehož pěstění je v Anglii prostě zakázáno, clo na cukr, jehož výroba se tam z hospodářských důvodů dosud nevyplácí, clo na víno, kávu, jižní ovoce a koření tropické a subtropické, kakao, čokoládu, hrozinky, fíky atd.).

Jsou tedy přípustna cla finanční (duties for revenue only), jež postrádající účelného protekcionismu slouží pouze k docílení příjmů pro stát. Přírozeně nespadají podobná cla ani v zemích ochranářských na vrub protekcionismu (na př. v býva-

lém Rakousko-Uhersku, Německu atd. cla na líc, pivo, víno, cukr, tabák, sůl — nebo na kávu, čaj, kakao, jižní ovoce, koření).*)

Naopak dochází v zemích s ochranným clem již dle autonomního tarifu přemnoho z boží beze cla.**)

Všechny ochranářské státy připouštějí totiž beze cla v přívozu

a) nesmírné množství důležitých surovin a výrobních pomůcek pro zvýšení soutěživosti (vývoznosti) domácího průmyslu, jako

bavlnu, vlnu, len, konopí, jutu, surové hedvábí,
uhlí, rudy, měď, zlato, stříbro, nikl, hliník,

*) V Rakousko-Uhersku činil čistý výnos cel v mil. K

v roce	1900 — 131.05	1910 — 228.48	1912 — 238.64
	1905 — 148.63	1911 — 222.72	1913 — 227.67

V roce 1912 cla ryze finanční (koloniální zboží, koření, jižní ovoce) činila 67.304 mil. K z celého výnosu cel 252.35 mil. K, tedy asi ¼.

Daleko více vynášela dovozná cla v Anglii a v Německu. V posledních letech předválečných činil čistý výnos cel (net receipts) v mil. M (1 libra šterl. = 20 M)

	v Anglii		v Německu
1910/11	662.16	1910	663.32
1911/12	671.94	1911	733.59
1912/13	670.34	1912	727.99
1913/14	—	1913	679.32.

V dřívějších letech činil výnos cel v Anglii proti Německu ještě více (1904/5 v Anglii 715.9 mil. M, v Německu 489.86 mil. M).

V Anglii 1911/12 činily v mil. liber šterl.

	celní příjmy	vnitřní příjmy	celní příjmy z
vůbec	33.596	—	tabáku 7.342
z lihovin	7.823	18.511	cukru 3.049
z piva	0.028	13.328	čaje 1.159
			vína 1.088

**) Na př. činila v Německu hodnota v mil. M

	přívozu vůbec	z toho vyceleno zboží za	beze cla tudíž dovezeno zboží dle hodnoty
1910	8934.13	4031.67	55%
1911	9705.66	4593.38	53%
1912	10691.75	4874.60	54%
1913	10769.69	4707.97	56%.

Ve Spojených Státech činila v mil. dolarů

	hodnota přívozu vůbec	hodnota vyceleného přívozu	tudíž bezcelný přívoz dle hodnoty
1912	1653.26	771.59	53.33%
1913	1813.01	825.48	54.47%
1914	1893.93	666.42	59.54%.

olovo, zinek, cín, nerosty v surovém stavu (nikoli surové železo, které jest již polotovarem),

kaučuk, dříví, surové kůže, rohy, střeva, vlasy, neupravená pera,

skoro všechny chemické prvky, rtuť, brom, jod, kostík, kyseliny, nejrůznější barviva,

důležité importy pro zemědělství a vedlejší zemědělské živnosti (umělá hnojiva, krmiva a pod.), superfosfáty, soli k mrvení, mrvu vůbec, otruby a pod.

Právě silnější ochrana tuzemského průmyslu předpokládá přechasto s druhé strany bezcelný přívoz surovin a látek pomocných.

b) Státy neukládají ochranné clo na duševní produkty (knihy, obrazy, mapy a pod.), jenom Turecko bránilo se proti vniknutí literatury, která byla nepřátelská jeho náboženství, nebo proti vynálezům, jichž by mohlo býti zneužito k atentátům.

c) Vyňato bývá z všeliké celní povinnosti konečně značné množství zboží k osobní spotřebě, dílem pro usnadnění konsumpce, dílem ježto není tu výrobních zájmů tuzemských, jež by se dožadovaly celní ochrany (zemáky, mléko, minerální vody).

III. Přesné rozlišení mezi clem finančním a ochranným bývá nesnadné.

Finanční clo na produkt, v tuzemsku vůbec nevyráběný může mít ochranný význam pro výrobu jiných produktů sloužících k ukojení téže potřeby (clo na jižní plodiny může býti ochranou pro tuzemské ovocnictví, clo na pivo ochranou produkce vína v zemích vinných a pod.).

Ve finančním clu má dále ochranný význam onen obnos, o nějž clo převyšuje tuzemskou daň spotřební. Obnos tento lze však přesně zjistiti jen při spotřebních daních ukládaných již na hotové výrobky, vybírali se však spotřební daň již ze suroviny nebo během výrobního procesu, lze těžko zjistiti skutečnou daň, lpící na jednotce hotového produktu (píva, lihu, cukru), a tedy i výšku vyrovnávacího cla na dovoz hotového tovaru z ciziny, skutečná cla nebývají zde často vůbec ani myšlena jako pouhý ekvivalent vnitřních dávek, nýbrž již od počátku jakožto též ochranná (jako v Německu).

A podobně jest těžko naléztí »klíč« pro správné přepočtení zatížení suroviny v zatížení hotového tovaru, takže snadno může

cizozemská surovina býti — v poměru k normálnímu výtěžku při zpracování — clem zatížena poměrně níže než produkt z ní vyrobený, což arci bývá přímo snahou tuzemských zpracovatelů cizozemského materiálu.

§ 35. Řízení zušlechťovací.

Řízením zušlechťovacím (apreturním) rozumíme připuštění bezcelného dovozu surovin a polotovarů z ciziny do tuzemska za tím účelem, aby zde byly zpracovány nebo zušlechtěny a pak v určité lhůtě opět zpravidla do téhož cizího státu vyvezeny (na př. dovoz nastříhaných rukavic z Německa k ušití do českého Rudohoří, t. zv. zušlechťovací řízení aktivní, a naopak t. zv. zušlechťovací řízení pasivní, bezcelný přívoz tuzemského zboží, které bylo do ciziny k zušlechtění vyvezeno a nyní opět se vrací (jako na př. vývoz tuzemských koží do Německa k barvení a zpětný bezcelný dovoz do Československa). Při ušlechťovacím (nebo dle dřív obvyklého termínu a preturním) řízení aktivním se zušlechťovací proces provádí v tuzemsku buď pro jeho větší pokročilost technickou nebo pro levnější mzdy pracovní (tuzemsko tu jaksí za mzdu předebírá zpracování cizích surovin a polotovarů pro cizinu a větší jejich hodnota při vývozu ve stavu zušlechtěném přirůstá aktivu tuzemské bilance tržební), pasivní řízení zušlechťovací jest tedy nezbytno zejména, když domácí výroba je dosud vyspělá jen v produkci polotovarů a dokončující proces výrobní lze provést technicky dokonaleji nebo levněji jen za hranicemi.*) Někdy se mluví o zušlechťovacím řízení transiitním, když cizí surovina po zušlechtění v tuzemsku jde do jiné cizí země, než z které byla beze cla dovezena.

Zušlechťovací řízení vyskytuje se často zejm. u zboží textilního k bílení, barvení, apretuře, tisku, valchování (tak na př. vývoz vlněného zboží z Německa k barvení do Holandska nebo švýcarských tylů k vyšití do Německa), ale i u zboží železného, ozdobného, také při obilí povoloval se u nás bezcelný dovoz za-

---

*) R. 1880 odepřelo Německo Rakousku další volný vývoz hrubého plátna z pomezí krkonošského do slezských a severoněmeckých apretur, načež Rakousko odpovědělo zrušením apreturního řízení od 31. prosince 1882 na prospěch tuzemských tiskáren a barvíren, kdežto dosud apreturu, barvení i tisk českých tkaniv prováděly továrny saské, durýnské, vitemberské i alsaské, a hotový cenný tovar přicházel k nám potom zpět beze cla.